

De tre allena

Inledningsbetraktelse vid kyrkodagar 2014, 1-3/8 av pastor Jakob Fjellander, Lutherska Konkordiekyrkan

I Guds – Faderns, Sonens och den Helige Andes – namn. Amen.

Låt oss börja med att bedja med Martin Luther om att alla Guds barn ska bli bevarade i Guds Ord. Det gäller alla kristna i Sverige, ja, över hela världen, och det gäller oss också, så vi inte tröttnar på det och tycker att vi är färdiga med det. Låt oss bedja för oss själva och för alla Guds barn:

O Herre Gud, vilken stor list brukar inte våra själars fiende. Den onda världen bryr sig aldrig om ditt ord. Men du ser också att många som varit flitiga att bruka ditt ord inbillar sig att de nu vet allt och inte längre behöver ditt ord. Käre Fader, bevara dina barn från att bli övermätta och onyttiga och lata i det andliga. Gör dem på nytt brinnande och låt inte elden förkolna. Väck ständigt på nytt deras hunger, och gör dem tacksamma för varje smula av det himmelska brödet, som är din käre Son, vår ende och rätte hjälpare. Amen.

Jag sade att vi samlats här för att vi är lutheraner. Men vad innebär det att vara lutheran? Jag tänkte vi skulle stanna något litet vid tre av reformationens grundsatser, vid de tre *sola*. *Sola* är latin och det är ett adjektiv som betyder "allena". Vi har det ordet i svenska till exempel när vi säger att någon spelar solo. Dessa tre grundsatser är *sola scriptura*, *sola gratia* och *sola fide*. Det betyder *Skriften allena*, *nåden allena* och *tron allena*. Dessa tre hänger samman. Den kristna tron är som en guldring, sade Luther, om man tar bort någon del av ringen, så har man inte längre någon ring. Alla delar hänger ihop. Frälsning genom tron allena kan vi säga är det allra viktigaste, men hur ska man få tron om man inte har Guds ord, Skriften? Tron kommer ju av Guds Ord. Om vi inte har Guds Ord kan det inte finnas någon kristen tro. Och på samma sätt, vad hjälper det att tro att Skriften är sann om man inte tror på Jesus? Som ni märker är kristendomens delar liksom ihopklistrade med varandra och beroende av varandra. Men jag måste ju börja någonstans, så jag börjar med *sola fide*.

SOLA FIDE

Sola fide – Av tro allena. En människa blir frälst bara av tro, genom tron allena. Gärningar duger inte inför Gud, för att bli frälst. Att mena att vi kan beveka Gud med våra gärningar är alldeles tokigt. *En människa blir frälst bara av tro, sola fide*. Detta var den upptäckt Luther gjorde när han satt och studerade i sin studerkammare i tornet i Wittenberg. Hans hus finns kvar, men inte det torn där han satt. Allt som är kvar är en igenmurad dörröppning som ledde till tornet där Luther satt när han upptäckte *sola fide*. Men denna reformationens stora upptäckt kan vi ju ha kvar, oavsett vad det finns för hus i Wittenberg idag.

Jag tror att vi kan ha svårt att förstå hur oerhörd Luthers upptäckt var. Vi lever i ett helt annat samhälle, vi har en helt annorlunda bakgrund. På Luthers tid var nämligen alla människor medvetna om att de var syndare. De visste att de brutit mot Guds lag, och att de av sig själva var värda straff. Därför sökte de efter frälsning. Och de försökte göra allt möjligt för att slippa undan Guds dom. De försökte göra bot och på så sätt blidka Gud. De ville genom sina gärningar få en nådig Gud. Denna bot kunde bestå i många olika saker: fastor, allmosor, att man läste olika böner många gånger, späkningar, pilgrimsfärder eller att gå i kloster. Nu var det förstås inte alla som gick i kloster eller genomförde pilgrimsvandringar, för det klarade de inte. Men alla var medvetna om Guds vrede och visste att de behövde kämpa för att få en nådig Gud.

Ja, människorna på Luthers tid var medvetna om Guds vrede, men det kan man verkligen inte säga om vår tid som vi lever i. Den allmänna tron är ju dels att Gud inte finns, och om han skulle finnas är han ju god, och därför skulle han aldrig komma på tanken att bestraffa synden eller syndaren. Så menar man.

Kanske blir vi påverkade av vår tids föreställningar? För att bättre förstå vad *sola fide* betyder, låt oss tänka på att Gud hatar synd. I Bibeln möter vi Guds vrede klart och tydligt. Tänk på hur Gud dränkte den syndiga världen på Noas tid, det var bara åtta människor som överlevde. Eller tänk på städerna Sodom och Gomorra som Gud lät det regna eld och svavel över grund av deras syndiga leverne. Bara fyra människor kom undan. De andra dog en smärtsam död.

Människor av idag som läser om detta, de tänker att den kristna Guden är elak och dum. Men vi kristna måste akta oss för att tänka så om Gud. Gud är rättvis. Låt oss jämföra med något som tyvärr händer rätt ofta, en människa har gjort något brottsligt, till exempel förskingrat pengar eller slagit någon annan illa så han skadas, det kallar vi misshandel. Är domaren elak om han utdömer böter för detta? Nej, inte är han det. Han utför ju sitt arbete att skydda lag och ordning i samhället. Det är rätt och riktigt att brottslingarna straffas. Så ska vi tänka om Gud när vi läser i Bibeln om Guds straff. Gud är rättvis. Den som tycker att Guds straff är för hårda har inte förstått allvaret i synden.

Martin Luther tänkte mycket på Guds straff. Han berättar själv så här: *Men jag insåg att hur oförvitligt jag än levde som munk, var jag likväl en syndare inför Gud. Därför hade jag ett mycket oroligt samvete.*

Luther visste att han var syndare, och att han förtjänade evigt straff. Han hade försökt bli frälst på gärningarnas väg, genom att göra goda gärningar och leva fromt. Så lärde – och lär ännu – romersk-katolska kyrkan. Men han lyckades inte med det. Då upptäckte han *sola fide*. Att vi blir frälsta genom tro. Inte genom något vi gör. Bara genom tro, genom tron allena. Som det står i Romarbrevet 1:17: *Den rättfärdige skall leva av tro.* Eller i Johannesevangeliet 3:16: *Ty så älskade Gud världen att han utgav sin enfödde Son, för att den som tror på honom inte skall gå förlorad utan ha evigt liv.*

SOLA SCRIPTURA

Sola Scriptura – Skriften allena, bara Bibeln.

När nu Luther funnit att den romerska kyrkan lärde falskt om frälsningen, funderade han såklart på hur det hade kunnat bli så. Och han fann att de romersk-katolska teologerna hela tiden åberopade traditionen, vad olika kyrkliga lärare hade sagt och vad påven sade. De hade tappat kontakten med källan, Skriften. Inte så att de inte läste Bibeln, o nej! De citerade ständigt Bibeln i sina skrifter och läste ur den i sina gudstjänster. Men, de lät inte Bibeln vara den högsta auktoriteten. De sade: 'Bibeln är bra, men den räcker inte. Om man läser Bibeln på egen hand, utanför kyrkan, då far man vilse. Vi behöver Bibeln **och** traditionen.' Men säg mig, kan man ha **två** högsta auktoriteter? Kan man ha **två** skiljedomare? Ja, så länge som de säger samma sak går det bra. Så länge som det inte finns någon motsättning mellan vad påven eller kyrkofäderna lär och vad Bibeln lär är det inget problem. Men om dessa två, Bibeln och traditionen, skiljer sig åt och lär olika, då kan man ju inte ha båda som sin auktoritet, då fungerar det inte. Då måste man välja. Då visar det sig vad man egentligen tror på. Och då blev det tydligt vad som var den romersk-katolska kyrkans verkliga auktoritet, nämligen traditionen och dess främste uttolkare, påven.

Låt mig ta ett exempel för barnen: Kan man köra bil med två förare? Kan två bestämma hur bilen ska köras? En sitter till höger och en till vänster, och var och en har ratt och fotpedaler. Ja, det går bra om de turas om. Ibland styr den ene, ibland styr den andre, och så kan den som inte kör vila. Men hur går det om båda ska köra samtidigt, tänk om den ene vill öka farten och den andre bromsa? Hur går det om i en gatukorsning en vill ta till höger och den andre till vänster? En sådan bilfärd kommer sluta i diket eller med en krock.

Nej, vi måste ha *en enda* skiljedomare om vad som är kristen tro. Och vi behöver inte läsa länge i Bibeln för att förstå att Gud redan har tänkt på det här. Han har klart och tydligt talat om vad vi ska rätta oss efter. Det finns hundratals ställen i Bibeln där detta framgår. Till exempel bad David: *Herre, HERRE, du är Gud, och dina ord är sanning.* (2 Sam.7:28). Eller *Guds väg är fullkomlig, Herrens tal är rent.* (Ps. 18:31). Eller se på vad Paulus skrev till Tessalonikerna: *Därför tackar vi alltid Gud för att ni tog emot Guds ord som vi predikade och tog det till er, inte som ett ord från människor utan som Guds eget ord, något som det verkligen är.* (1 Tess. 2:13)

Hur kan då Bibeln vara rättesnöret för vad som är kristen tro? Jo, det beror på att den är Guds eget Ord. Och det som Gud har talat, det måste ju vara rätt och riktigt. Att vi människor skulle ifrågasätta vad Gud har sagt, är lika tokigt som att en seriefigur skulle sätta sig upp mot sin tecknare. Det går ju bara inte, det är ju tecknaren som själv bestämmer vad som ska stå i pratbubblorna. Men, lika galet är det att tro att vi skulle sätta oss upp mot Gud. Det GUD har talat, det måste vi låta stå, vi ska tro det och ta emot det. Det som Gud har talat kan inte innehålla några fel. Som Luther sade i Stora katekesen: *Jag och min nästa, korteligen alla människor, må taga fel och*

bedraga, men Guds ord kan icke taga fel. Eller som Augustinus skrev till Hieronymus: *Endast de böcker som kallas kanoniska har jag lärt mig akta så att jag är fast övertygad om att ingen författare skrivit något fel i dessa böcker.*

Det var inte bara mot romersk-katolska kyrkan som Luther behövde framhålla *Sola scriptura*. Det fanns andra grupper, som avvek. Jag tänker på de reformerta, och de är litet värre, för de talade gärna om *Skriften allena*, men de klarade inte att tillämpa det. I själva verket satte de sitt eget förnuft högre än Bibeln. Ta nattvarden, där Kristus skänker sin egen kropp och sitt eget blod i brödet och vinet. Det säger han ju själv: Tag och ät, detta är min kropp. Men, då var den reformerte teologen Zwingli där och sade: Det går ju inte att vi får Kristi kropp i brödet, Kristi kropp är ju i himlen, då kan den ju inte vara i brödet. Så satte Zwingli sitt eget förnuft som en domare över Bibeln. Hans kollega Calvin till och med formulerade en regel om det här, han sade: Det oändliga kan inte rymmas i det ändliga. På latin *Finitum non capax infinitum*. Eftersom Gud, Kristus, är oändlig, kan han inte rymmas i det begränsade brödet. Det går inte.

Men den här regeln, står den i Bibeln? Nej, det gör den inte. Så har man satt upp någonting utanför Bibeln som styr över vad som kan stå i Bibeln.

Så fann Luther källan för den kristna tron: Guds Ord. Vi ska inte låta något annat stå över den. Inte traditionen eller kyrkofäderna, inte förnuftet och logiken, och inte heller våra känslor.

Lägg nu märke till att ingen av dessa andra saker är något dåligt. Alla dessa saker är gåvor från Gud, och vi ska använda dem, men på rätt sätt. Det gäller att ge dessa saker rätt plats. Förnuftet och våra känslor är fina gåvor till oss människor, men vi ska inte använda dem till att grunda trosartiklar på. Och visst finns det mycket värdefullt i traditionen, det ska vi ta vara på. Vi lutheraner är mycket traditionella. Men allting måste bedömas utifrån den högsta norm vi känner: *Sola scriptura*.

SOLA GRATIA

Så kommer vi fram till det tredje sola, *sola gratia*. Av nåd allena. Vi är frälsta bara av nåd. Vad är nåd? Jo, det är Guds godhet och välvilja. Att Gud är nådig betyder att han är välvilligt inställd. Som det står i 1 Mos. 6: *Men Noa hade funnit nåd inför Herrens ögon.* Gud var välvillig mot Noa. Eller som David säger i Psaltaren: *Låt ditt ansikte lysa över din tjänare, fräls mig genom din nåd.* (Ps. 31:17) Det vill säga David ber att Gud ska rädda honom, frälsa honom genom sin godhet. Det är ingenting han förtjänar, utan allt beror på Gud. Så ser vi att *sola gratia* hör intimt samman med *sola fide*, *sola fide* är hur frälsningen tas emot av människan, och *sola gratia* är hur frälsningen ges av Gud.

Vi har faktiskt ordet *gratia* i svenskan. För om man på latin sätter det i plural, i flertal så blir det *gratis*. Och då förstår vi ännu bättre hur Gud ger frälsningen: Han ger den **gratis**! För intet!

Vi ska akta oss här bara så att vi inte faller för reklamakarnas grepp. Ni vet ju hur reklamen brukar säga till oss, till exempel *Fri frakt*. Är frakten gratis då? Nej, det är den inte, de har bara bakat in kostnaden för frakt i priset. Eller också kan det stå: *Köp nu, betala om ett år. Räntefritt!* Men ofta har de lagt dit en aviavgift eller någon annan slags fast månadsavgift, som gör att krediten ändå blir dyr.

Men Gud är inte sådan, han ger frälsningen helt gratis, utan någon kostnad för oss!

De romerska katolikerna och de reformerta, de instämmer i *sola gratia*. *Så tror vi också* säger de. Men det är inte sant. Det är inte samma sak vi som vi tror. Här gäller det att läsa det finstilla, för det som de menar att Guds nåd innehåller är inte att Gud ger frälsningen, utan han ger oss kraft att med våra gärningar eller vår vilja medverka till frälsningen. Så litet skämtsamt kan jag fråga: Vilket erbjudande är bäst, att få frälsningen gratis, eller att betala litet grann, så mycket man nu förmår?

Naturligtvis ska vi inte vara lutheraner för att det är det bästa erbjudandet. Självfallet ska vi se efter vad Bibeln lär.

Och Bibeln säger, att vi människor av naturen, av oss själva är helt döda för Gud. Den hemska sanningen är, att katolikernas och de reformertas nåd, deras erbjudande om att bara göra litet grann, det är värdelöst! En oomvänd människa är nämligen andligt död i sina synder och kan inte göra någonting åt sin frälsning. Så här skriver sankt Paulus till efesierna: *Men Gud som är rik på barmhärtighet har älskat oss med så stor kärlek, också när vi ännu var döda genom våra överträdelser, att han har gjort oss levande tillsammans med Kristus. Av nåd är ni frälsta. - - - Guds gåva är det, inte på grund av gärningar, för att ingen skall berömma sig.* (Ef. 2:4, 8f.)

Vår tid är förvirrad. Knappt någon vet vad kristen tro är, ofta inte ens de som säger sig vara kristna. Vi ska därför se till att vi håller fast vid Bibelns undervisning: *Sola fide, sola scriptura* och *sola gratia*. Bara den lutherska kyrkan håller fast vid dessa tre. Låt oss därför med glädje bekänna att vi är lutheraner, för den lutherska tron är den bibliska tron, som förkunnar syndares frälsning av nåd, genom tron allena. Amen.

Låt oss bedja:

O Herre Gud, vilken stor list brukar inte våra själars fiende. Den onda världen bryr sig aldrig om ditt ord. Men du ser också att många som varit flitiga att bruka ditt ord inbillar sig att de nu vet allt och inte längre behöver ditt ord. Käre Fader, bevara dina barn från att bli övermätta och onyttiga och lata i det andliga. Gör dem på nytt brinnande och låt inte elden förkolna. Väck ständigt på nytt deras hunger, och gör dem tacksamma för varje smula av det himmelska brödet, som är din käre Son, vår ende och rätte hjälpare. Amen.